

Голові разової спеціалізованої вченої ради з розгляду та захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії доктору педагогічних наук, професору, професору кафедри управління та адміністрування КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»
Надії ВАСИЛЕНКО

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата наук з державного управління, доцента, доцента кафедри управління та адміністрування Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

Халецького Андрія Вікторовича

на дисертаційну роботу здобувача наукового ступеня доктора філософії

Якубовського Ярослава Сергійовича

«Концептуальні засади повоєнної трансформації громадянського суспільства України», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування.

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження.

Обрана дисертантом тема дисертаційної роботи є актуальною враховуючи те, що громадянське суспільство являє собою складну і багатогранну категорію, сутність якої розкривається через різноманітні економічні, соціальні, соціологічні, політичні, правові, моральні, національні та інші аспекти. Цей феномен характеризується кількома ключовими ознаками: по-перше, має чітку структурованість відповідно до різних видів відносин і громадських інститутів, які забезпечують його функціонування; по-друге, громадянське суспільство виказує незалежність, але при цьому підтримує тісний зв'язок з державою, що ґрунтується на чіткому розмежуванні компетенцій та обов'язків. Активне, впливове і розвинене громадянське суспільство становить життєво важливу частину основи будь-якої демократичної держави, відіграючи одну з найважливіших ролей у процесах впровадження нагальних суспільних змін і

забезпечення належного врядування. Громадянське суспільство України, яке набуло надзвичайного впливу та потужності, має нарешті трансформувати свою діяльність та переходити до створення інститутів, необхідних для майбутнього. Особливо важливим це питання стає в умовах необхідності поглиблення демократичних реформ у всіх сферах суспільного життя України, на що зростає попит у повоєнний період.

Попри значну кількість наукових розробок, проблема повоєнної трансформації громадянського суспільства України, не досліджувалась, що обумовлює актуальність теми дослідження Я.С. Якубовського.

Наукову цінність та актуальність обраної дисертантом теми також обумовлює той факт, що проблематика дослідження механізмів державного регулювання в роботі аналізується крізь призму повоєнної трансформації громадянського суспільства України.

Слід погодитись з позицією автора, громадянське суспільство має стати міцним фундаментом для стійких відносин між суспільством та владою в період відбудови України. Зазначене свідчить про підвищену актуальність, науково-теоретичну і практичну цінність рецензованого дисертаційного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Аналіз дисертації та публікацій Я.С. Якубовського дають змогу зробити висновок про те, що наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації мають достатній ступінь обґрунтованості, базуються на науково-теоретичних працях вчених – представників, насамперед, науки публічного права та економіки. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані та відповідають меті та завданням роботи, що забезпечується адекватністю обраних методів дисертаційного дослідження.

Метою дисертаційного дослідження є розвиток теоретико-методологічних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо вдосконалення концептуальної моделі повоєнної трансформації громадянського суспільства України. Зі сформульованої мети вбачається намір дисертанта проаналізувати та

узагальнити фундаментальні науково-теоретичні та нормативні підходи щодо розвитку теоретико-методологічних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо реалізації концептуальних засад повоєнної трансформації громадянського суспільства України.

На підставі дослідження теоретичних засад партисипативного механізму взаємодії громадянського суспільства і органів публічної влади, який розглядається через набір принципів, форм і методів, що використовуються органами публічної влади для налаштування і розширення взаємодії з громадянським суспільством та бізнесом, що спрямований на заохочення відкритого обміну інформацією, залучення громадян до участі у розробці та реалізації публічної політики, а також на підвищення активності у боротьбі з корупцією та контролі за виконавчою владою.

У рецензованій дисертації дотриманий баланс розкриття усіх наукових поглядів в межах обраного напрямку. Дисертація базується на джерельній базі, до якої включені наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, а також національні та зарубіжні нормативно-правові акти щодо державного регулювання ринку фінансових послуг (277 джерело). Викладені у розділах основної частини роботи положення, переконують у тому, що відповідні питання важливі з науково-теоретичної та практичної точок зору і є недостатньо вивченими у науці публічного управління.

Положення, висновки та пропозиції, що виносяться здобувачем на захист, додатково висвітлюють знані у науці положення та сприяють продовженню і поглибленню досліджень механізмів державного регулювання діяльності механізму взаємодії громадянського суспільства і органів публічної влади в Україні.

Достовірність та новизна отриманих результатів. Достовірність отриманих результатів дисертаційного дослідження підтверджена їх методологічною обґрунтованістю, використанням теоретичного та практичного доробку за проблематикою роботи. Наукова новизна одержаних результатів відображена в наступних результатах:

Вперше, розроблено і науково обґрунтовано концептуальну модель повоєнної трансформації громадянського суспільства, що базується на поєднанні різноманітних компонентів, орієнтованих на збалансування інтересів потенційних акторів, і передбачає реалізацію трьох етапів: побудову індикативного простору дослідження; діагностику та прогнозування стану розвитку громадянського суспільства; визначення критичного напрямку в управлінні розвитком громадянського суспільства через встановлення міцного взаємозв'язку між трансформаційними ефектами і сферами взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами публічної влади, розроблення імітаційної моделі розвитку громадянського суспільства, зважаючи на весь спектр можливих трансформаційних ефектів, розробку альтернативних сценаріїв управління розвитком громадянського суспільства, що враховують потенційні виклики та можливості, ухвалення обґрунтованих стратегічних рішень щодо управління розвитком громадянського суспільства в рамках повоєнної трансформації, які б сприяли його стійкому розвитку та адаптації до нових умов.

Удосконалено:

- теоретичні засади партисипативного механізму взаємодії громадянського суспільства і органів публічної влади, який розглядається через набір принципів, форм і методів, що використовуються органами публічної влади для налаштування і розширення взаємодії з громадянським суспільством та бізнесом, що спрямований на заохочення відкритого обміну інформацією, залучення громадян до участі у розробці та реалізації публічної політики, а також на підвищення активності у боротьбі з корупцією та контролі за виконавчою владою;

- удосконалено, концептуальні положення парадигмальної ролі інститутів громадянського суспільства, що визначається інтегральною, інструментальною, дистрибутивною, регулятивною, управлінською, комунікативною, нормативною, ціннісною, контролюючою, протистояння, критичного відображення і політичними функціями громадянського суспільства;

Дістали подальшого розвитку:

- понятійний апарат публічного управління та адміністрування в частині змістового уточнення дефініції громадянське суспільство, яке розглядається як розгалужена система взаємозв'язків, відносин і структур, що складається з індивідів, груп, спільнот і організацій, які діють незалежно від держави та сприяють забезпеченню свобод, прав та інтересів громадян;

- систематизація етапів еволюції громадянського суспільства, що включають наступні періоди: перші ознаки громадянського суспільства у народів, які проживали на території сучасної України; виникнення Київської Русі; період Козацької доби; дорадянський період; радянський період; ухвалення Декларації про державний суверенітет, Всеукраїнський референдум і проголошення України незалежною державою; пострадянське становлення громадянського суспільства; помаранчева революція; революція Гідності; реформа децентралізації; пандемія COVID-19 і, нарешті, активізація та консолідація українського громадянського суспільства в умовах російської агресії;

- перспективні напрямки трансформації громадянського суспільства в повоєнний період на засадах гетерархічного управління, що сприяє збереженню демократичних цінностей та розвитку суспільства шляхом активного залучення великих груп населення до процесів, які безпосередньо впливають на їхнє життя та діяльність і заохочує до формування відкритого і толерантного суспільства, де кожен може реалізувати свій потенціал і зробити значний внесок у загальний розвиток держави.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений науковий підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних питань з розбудови сучасної моделі повоєнної трансформації громадянського суспільства України.

Вбачається позитивним дослідження феномена «громадянського суспільства», проведеного в дисертаційному дослідженні, що дозволяє більш

цілеспрямовано підходити до формування та розвитку громадянського суспільства в Україні. Запропоновані висновки можуть бути корисними при виборі оптимальних шляхів розбудови громадянського суспільства у повоєнний період, допомагаючи визначити найефективнішу модель співпраці між державою і громадянським суспільством, а також уникнути різноманітних негативних тенденцій та явищ.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, відсутність порушення академічної доброчесності. Основні результати дисертації достатньо повно викладено у 11 наукових працях: 5-х статтях наукових вітчизняних фахових виданнях (категорія Б); 6 -ти тезах у матеріалах науково-практичних конференцій різного рівня, що підтверджує достатній рівень апробації результатів дослідження.

Зміст вказаних публікацій відображає основні результати дослідження та свідчить про їх належну апробацію. Наукові публікації Я.С. Якубовського відповідають вимогам пункту 8. Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Водночас поряд з позитивною оцінкою дисертації Я.С. Якубовського наукове дослідження, як і будь-яке нове творче дослідження, містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення дисертантом під час публічного захисту та є можливими для врахування при здійсненні подальших наукових розробок з обраної тематики:

1. У першому розділі дисертаційної роботи – «Теоретико-методичні засади розвитку громадянського суспільства» – розкрито дефінітивну основу наукового дослідження, визначено парадигмальні засади та функції громадянського суспільства та розкрито специфіку інституціоналізації громадянського суспільства в Україні.

Аналізуючи у підрозділі 1.2. роботи (стор. 34-36), дисертант вважає, що перебуваючи на позиціях взаємності та співпраці, держава і громадянське суспільство чітко визначили і розмежували свою діяльність.

Така позиція дисертанта не позбавлена дискусійних моментів. Під час публічного захисту хотілось би почути від дисертанта аргументацію в який спосіб держава і громадянське суспільство чітко визначили і розмежували свою діяльність.

2. У підрозділі 2.2 роботи (стор. 94-96) дисертант аналізує три етапи трансформації взаємовідносин між органами публічного управління та інститутами громадянського суспільства в умовах змін.

Заслуговує на увагу, що дисертант здійснює глибокий аналіз етапів становлення громадянського суспільства та стверджує, що на третьому етапі «відбувається процес вільного розвитку, який залежатиме в більшій мірі від місцевої специфіки та критичної маси свідомих політично активних громадян, готових включитися у процеси взаємодії».

Враховуючи важливість проблематики, доцільно було б зосередитись на оцінці перешкод і негативних факторів, які заважатимуть у повоєнній трансформації громадянського суспільства, що значно посилює наукову цінність дослідження.

3. Досліджуючи механізм організації повоєнної дієвості громадянського суспільства, дисертант (стор. 148-149) передбачає створення громадських організацій для активної участі громадянського суспільства в Україні у повоєнний період, що і має бути суттєвим чинником у відбудові країни. Участь інститутів громадянського суспільства в зазначених процесах є критично важливою для сталого розвитку та зміцнення демократичних принципів.

Автору, слід детальніше обґрунтувати свою позицію щодо механізмів створення громадських організацій у повоєнний період, наявності нормативно-правового законодавства.

4. Досліджуючи у підрозділі 3.3. (стор. 159-161) перспективи трансформації українського громадянського суспільства у повоєнний період в умовах інтеграції України в ЄС, доцільно, на нашу думку, було б провести

аналіз взаємодії громадських організацій України з громадськими організаціями ЄС та визначити проблемне співпраці в існуючих умовах воєнного стану.

У той же час слід констатувати, що висловлені зауваження та пропозиції носять здебільшого дискусійний та рекомендаційний характер, а висловлені недоліки і побажання, насамперед, окреслюють можливі перспективні напрями дальшої наукової роботи та творчих пошуків у розробленні проблематики дисертаційного дослідження.

Разом з тим, наведені зауваження загалом не впливають на позитивну оцінку роботи. Дисертація є завершеним, актуальним, самостійним та аргументованим науковим дослідженням. Обґрунтованість одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, комплексним аналізом національного законодавства. Висновки до дисертації містять **головні** наукові результати, отримані дисертантом особисто, синтезують накопичену у змісті інформацію відповідно до сформульованих у вступі загальної мети і конкретних завдань.

Загальний висновок та оцінка дисертації. На підставі вищевикладеного вважаємо, що дисертаційне дослідження на тему «Концептуальні засади повоєнної трансформації громадянського суспільства України», є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові теоретично обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливу наукову проблему у формі виробленої науково-теоретичної концепції розбудови новітньої моделі повоєнної трансформації громадянського суспільства України, а сам дисертант – Якубовський Ярослав Сергійович набув теоретичних знань, достатніх для розв'язання комплексних проблем у сфері публічного управління, оволодів методологією наукової діяльності, а також здійснив власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертаційна робота Якубовського Ярослава Сергійовича за темою «Концептуальні засади повоєнної трансформації громадянського суспільства України», за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та

практичною цінністю здобутих результатів відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» є завершеним самостійним науковим дослідженням і відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261; «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), а її автор – Якубоський Ярослав Сергійович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

Кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія
безперервної освіти»

Андрій ХАЛЕЦЬКИЙ